मातृभाषा : मराठी

अ मराठी :

घटक १०...१७

समानार्थी शब्द

आपल्या भाषेमध्ये असे काही शब्द आहेत की ...

एका शब्दाऐवजी बरेच पर्यायी शब्द आपण वापरू शकतो.

उदाहरणार्थ :

‘अरण्य’ या अर्थाचे अनेक शब्द आहेत.

जसे : ‘रान, वन, कानन, विपिन’

‘पाणी’ या शब्दाबद्दल आपण...

‘जल, तोय, नीर, पय, वारी, उदक, जीवन’ असे अनेक शब्द वापरू शकतो.

हे आपल्या भाषेचे जणू वैभवच आहे. त्या दृष्टीने या घटकामध्ये असे काही निवडक शब्द घेतले आहेत की एका शब्दाऐवजी आपण दुसरे काही पर्यायी शब्द वापरू शकतो. आपली भाषा समृद्ध होण्यासाठी अशा शब्दांचा अभ्यास करणे आवश्यक आहे.

समानार्थी शब्द

अग्नी : अनल, पावक, वन्ही,
विस्तव, वैश्वानर

अमृत : सुधा, पीयुष, संजीवनी

अरण्ये : रान, वन, कानन, विपिन

आई	: माय, माता, जननी, जन्मदा, माऊली, जन्मदात्री
आकाश	: खग, नभ, व्योम, अंबर, आभाळ, गगन, अंतराळ
आनंद	: मोद, तोष, हर्ष, प्रमोद, आमोद
कपाळ	: ललाट, भाल, मस्तक, कपोल

कमल : पंकज, सरोज, कुमुद,
अंबुज, राजीव

कान : कर्ण, श्रवण, श्रोत्र

कावळा : काक, करट, वायस

गरुड : खगेंद्र, विजराज

गाय : गो, धेनू, गोमाता, नंदिनी

घर : गृह, गेह, सदन, भवन, आलय, धाम, निकेतन

घोडा : अश्व, हय, वारू, तुरग

चंद्र : शशी, इंदू, विधू, निशानाथ, सुधाकर, रजनीवल्लभ, सोम

चांदणे : कौमुदी, ज्योत्स्ना, चंद्रिका

झाड : वृक्ष, द्रुम, तरू, पादप

ढग : घन, मेघ, पयोद, जलद, अंबुद

दूध : दुग्ध, पूर्णान्न, क्षीर, पय

देव : प्रभू, ईश्वर, परमात्मा

धनुष्य : चाप, कोदंड, तिरकमठा

नारळ : श्रीफळ, नारिकेल

पर्वत : नग, शैल, अद्री, गिरी, अंचल

पक्षी : खग, विहंग, विहंगम्, अंडज्

पती : नवरा, भ्रतार, मालक, स्वामी

पत्नी : दाया, बायको, स्वामिनी, कलत्र, भार्या

पाणी : जल, तोय, नीर, पय, वारी,
उदक, जीवन

पान : पान, पर्ण, दल, पल्लव

पाय : चरण, कदम, पाऊल, पाद

पृथ्वी : अवनी, धरणी, वसुंधरा,
अवनीधरा, मही, धरणीमाता

पोपट : शुक, कीर, रावा, राघू

फूल : सुमन, कुसुम, पुष्प

बाप : वडील, पिता, जनक, जन्मदाता, तात

भुंगा : भ्रमर, अली, शृंग, मिलिंद, मधुकर

मन : मानस, चित्त, मन, अंत:करण

माणूस : नर, मनुष्य, मानव

मासा : मीन, मत्स्य

मित्र : दोस्त, सोबती, साथीदार, सवंगडी

साप : सर्प, तक्षक, भुजंग, अही

मुलगा : सुत, पुत्र, तनय, नंदन, लेक, तोक

मुलगी : तनया, दुहिता, कन्या, तनुजा, सुता, लेक, पुत्री

युद्ध : समर, संग्राम, लढाई, संगर

रस्ता : पथ, मार्ग, वाट, सडक

रात्र : यामिनी, रजनी, निशा, रात

वर : नवरा, पती, भ्रतार

वस्त्र : वसन, अंबर, कपडा

वारा : वायू, वात, अनिल, समीर, मरुत, पवन

विष्णू : केशव, नारायण, माधव, गोविंद, मधुसूदन, त्रिविक्रम

सारस : तलाव, तडाग, कासार

सिंह : वनराज, केसरी, मृगेंद्र

हत्ती : कुंजर, गज, गजराज, द्विप

हरिण : मृग, सारंग, कुरंग

वीज : चपला, चंचला, तडिता, बिजली, सौदामिनी, विद्युत, विद्युल्लता

सूर्य : भास्कर, दिनकर, रवी, मित्र, आदित्य

हात : कर, बाहू, भुज, पाणि, हस्त

वंदन : नमस्कार, प्रणिपात, नमन, प्रणाम, अभिवादन

सोने : कनक, सुवर्ण, कांचन, हिरण्य, हेम

समुद्र : रत्नाकर, जलधी, अंबुधी, सागर, सिंधू, पयोधी, दर्या

स्वाध्याय १

सूचना :

खालील ठळक अक्षरातील शब्दाचे समानार्थी शब्द निवडून त्याचा पर्याय-क्रमांक लिहा.

प्र. 1

वीज :

(1) यामिनी

(2) रजनी

(3) कामिनी

(4) चपला

प्र. 2

पाणी :

(1) हस्त

(2) कर

(3) अंबू

(4) क्षीर

प्र. 3

दिन :

(1) रजनी

(2) दुबळा

(3) गरीब

(4) दिवस

प्र. 4

तोंड :

(1) तुंड
(2) मुख
(3) आनन
(4) तिन्ही बरोबर

प्र. 5

झाड :

(1) रूक्ष

(2) द्रुम

(3) तारू

(4) अचल

प्र. 6

फूल :

(1) गुलाब

(2) कमळ

(3) सुवास

(4) सुमन

प्र. 7

पक्षी :

(1) विहंग

(2) पर

(3) पंख

(4) पक्ष

प्र. 8

धनुष्य :

(1) तीर

(2) कमान

(3) कृपाण

(4) कोदंड

प्र. 9

गजानन :

(1) गज

(2) अमेय

(3) गणसुत

(4) गौरीपती

प्र. 10

आई :

(1) सुखदा

(2) वरदा

(3) जन्मदा

(4) जानकी

स्वाध्याय २

सूचना :

प्रत्येक प्रश्नाच्या सुरुवातीला दिलेल्या शब्दांचे
समानार्थी शब्द दिलेले आहेत.
समानार्थी नसेल
त्या शब्दाचा पर्याय-क्रमांक लिहा.

प्र. 1

पुष्प :

(1) सुमन
(2) कुसुम
(3) फूल
(4) गुलाब

प्र. 2

वारा :

(1) अनल

(2) मरुत

(3) वायू

(4) पवन

प्र. 3

कमळ :

(1) राजीव

(2) पुष्कर

(3) सरोज

(4) फूल

प्र. 4

कावळा :

(1) पक्षी

(2) काक

(3) एकाक्ष

(4) वायस

प्र. 5

धनुष्य :

(1) कोदंड

(2) शर

(3) धनू

(4) चाप

प्र. 6

वदन :

(1) तोंड

(2) मुख

(3) नमस्कार

(4) तुंड

प्र. 7

मित्र :

(1) सखा

(2) खेळाडू

(3) सोबती

(4) सवंगडी

प्र. 8

सिंह :

(1) वनराज

(2) मृगेंद्र

(3) केसरी

(4) देवेंद्र

प्र. 9

ढग :

(1) जलद

(2) घन

(3) धन

(4) वरद

प्र. 10

डोके :

(1) मस्तक

(2) शीर

(3) माथा

(4) चेहरा

स्वाध्याय ३

सूचना :

खाली दिलेल्या जोडीतील समानार्थी शब्दांची जोडी शोधून तिचा पर्याय-क्रमांक लिहा.

प्र. 1

(1) नात - नातू

(2) पुतण्या - पुतणी

(3) मुलगी - कन्या

(4) सासू - सून

प्र. 2

(1) दिन - दीन

(2) पवन - पावन

(3) सधन - सदन

(4) पान - पर्ण

प्र. 3

(1) अनन - आनन

(2) शरीर - अवयव

(3) ग्रह - गृह

(4) अंधार - काळोख

प्र. 4

(1) सोने - कांचन

(2) ढग - आकाश

(3) समुद्र - लाटी

(4) पान - वन

प्र. 5

(1) मित्र - खेळाडू

(2) सरिता - तटिनी

(3) संग्राम - संहार

(4) हिम - पर्वत

प्र. 6

(1) वंदन - वंदना

(2) वंदन - चंदन

(3) वंदन - वदन

(4) वंदन - नमन

प्र. 7

(1) वारा - अनिल

(2) वारा - अनल

(3) वारा - समीरण

(4) वारा - वायस

प्र. 8

(1) स्त्री - यामिनी

(2) चांदणे - रजनी

(3) रात्र - कौमुदी

(4) कमळ - राजीव

प्र. 9

(1) घोडा - वायू

(2) वीज - तडिता

(3) सारस - बाग

(4) अमृत - आमोद

प्र. 10

(1) पाऊस - ढग

(2) पोपट - रावा

(3) हरिण - तुरंग

(4) पक्षी - मोर

स्वाध्याय ४

प्र. 1

टी.व्ही. चा मराठी समानार्थी शब्द कोणता ?

(1) आकाशवाणी

(2) चित्रवाणी

(3) देववाणी

(4) संदेशवाहिनी

प्र. 2

नग, अद्री, गिरी, अचल, ----- या गटात बसणारा खालीलपैकी शब्द कोणता ?

(1) हिम

(2) मही

(3) आलय

(4) शैल

प्र. 3

डॉ. आंबेडकरांनी दलित समाजाला ------ बनण्याची शिकवण दिली.

(1) निर्भय

(2) निष्ठुर

(3) निर्दय

(4) निष्पाप

प्र. 4

चंद्र, रजनीनाथ, शशी, ------ या गटात न बसणारा शब्द खालीलपैकी कोणता ?

(1) निशानाथ

(2) इंदू

(3) निशा

(4) सोम

प्र. 5

‘सोने’ या शब्दाची 'क' अक्षराने सुरू होणारा समानार्थी शब्द कोणता ?

(1) कांचन

(2) कठिण

(3) कर

(4) कनक

प्र. 6

‘न्यूनता’ या शब्दाच्या अर्थाशी ‘न’ जुळणाच्या शब्दाचा पर्याय-क्रमांक लिहा.

(1) विपुलता

(2) उणीव

(3) कमतरता

(4) टंचाई

प्र. 7

‘आई’ या शब्दाचा ‘ज’ या अक्षराने सुरू होणारा समानार्थी शब्द कोणता ?

(1) जनक

(2) जरा

(3) जननी

(4) जनत्री

प्र. 8

गजानन, गणेश, गणराज, ----- या गटात न बसणारा शब्द खालीलपैकी कोणता ?

(1) गज

(2) गणपती

(3) गणनायक

(4) गजवदन

प्र. 9

दिलेल्या शब्दाच्या जोडीतील समानार्थी शब्द नसलेली जोडी कोणती ?

(1) तोंड - मुख

(2) तोंड - अनन

(3) तोंड - आनन

(4) तोंड - तुंड

प्र. 10

दिलेल्या शब्दाच्या जोडीतील समानार्थी शब्द नसलेली जोडी कोणती ?

(1) अरण्य - कानन

(2) अग्नी - अनिल

(3) अमृत - सुधा

(4) अश्व - घोडा

घटक : १०...१७ समानार्थी शब्द...उत्तर-सूची

स्वाध्याय क्र.१

(1)	4	(5)	2	(9)	2
(2)	2	(6)	4	(10)	3
(3)	4	(7)	1		
(4)	4	(8)	4		

घटक : १०...१७ समानार्थी शब्द...उत्तर-सूची

स्वाध्याय क्र.२

(1)	4	(5)	2	(9)	3
(2)	1	(6)	3	(10)	4
(3)	4	(7)	2		
(4)	1	(8)	4		

घटक : १०...१७ समानार्थी शब्द...उत्तर-सूची

स्वाध्याय क्र.३

(1)	3	(5)	2	(9)	2
(2)	4	(6)	4	(10)	2
(3)	4	(7)	1		
(4)	1	(8)	4		

घटक : १०...१७ समानार्थी शब्द...उत्तर-सूची

स्वाध्याय क्र.४

(1)	2	(6)	1
(2)	4	(7)	3
(3)	1	(8)	1
(4)	3	(9)	2
(5)	4	(10)	2

E-Content Creator...
R@jgole GuruG
7588064768